

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш. УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ» ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№3 (31) шілде-қыркүйек 2022

ISSN 2710-3994

Бас редактор:

Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

Абашиин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)

Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызғыз мемлекеттік университетінің ректоры. (Қырғызстан)

Аяган Бүркітбай Фелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары. (Қазақстан)

Әлімбаев Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)

Әбусейтова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)

Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)

Голден Кэтті Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)

Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)

Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)

Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Қазақстан)

Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)

Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)

Көмеков Болат Ешимхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қыпшақтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Матыжанов Кенжехан Исламжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)

Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)

Римантас Желвис (Želvyus Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)

Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғұлан атындағы Археология институты. (Қазақстан)

Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)

Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)

Сыдықов Ерлан Бәтташұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)

Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)

Жауапты редактор:

Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы

Ғылыми редактор:

Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы

Редактор:

Кубеев Рустем Жаулыбайұлы

Жауапты хатшы:

Раушан Жәлиқызы

Техникалық хатшы:

Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Абашин Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт-Петербурге (Россия)

Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)

Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)

Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)

Абиль Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)

Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)

Голден Кэтти Стромилл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)

Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)

Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)

Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)

Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНК «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)

Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)

Кокебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)

Кумекоев Болат Ешмухамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)

Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)

Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана» Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Гданьска (Польша)

Римантас Желвис (Želvyus Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет (Литва)

Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)

Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)

Сыдыков Ерлан Батташевич – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)

Таймагамбетов Жакен Кожакметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК (Казахстан)

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна

Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна

Редактор:
Кубеев Рустан Джамбылбаулы

Ответственный секретарь:
Раушан Жәлікызы

Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)

Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)

Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)

Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Ayagan Burkitbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)

Karibayev Bereket Bakhytzhonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)

Kozhirova Svetlana Bassieva – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)

Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)

Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Matyzhanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)

Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)

Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)

Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)

Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of German Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)

Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna

Scientific Editor:

Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Editor:

Kubeyev Rustem Dzhaulybayevich

Executive Secretary

Raushan Zhalikyzy

Technical secretary:

Khumarzak Altynbek

https://doi.org/10.51943/2710-3994_2022_31_3_277-288

FTAMP 03.20.00

XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ ҰЙЫМДАР МЕН ҰЛТЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ МУЗЕЙ ІСІН ҰЙЫМДАСТЫРУДАҒЫ ҚЫЗМЕТІ

Ш.Б. Тілеубаев¹ , С.Г. Белоус² , Н.Н. Құрманалина¹ , А.Н. Конкабаева¹ *

¹Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты, Қазақстан, Алматы;

²Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы.

*Автор-корреспондент

E-mail: Shamek_09@mail.ru (Тілеубаев), sbelous978@gmail.com (Белоус), nurgulca@mail.ru (Құрманалина), vini_89.kz@mail.ru (Зикирбаева)

Аңдатпа. Мақалада архив деректері негізінде XX ғасырдың басындағы Қазақстанда музейлердің қалыптасуы мен оның мәдени-ағартушылық қызметінің әлеуметтік аспектілері және оған атсалысқан ұлт зиялылардың ролі қарастырылған. Кеңестік кезеңнің 1920-30-шы жылдарында болған әлеуметтік, экономикалық, саяси өзгерістер Қазақстанның мәдениеті мен білім беру саласына, сауатсыздықты жоюда елеулі ықпал етіп, мәдени-ағартушылық бағытта даму қажеттілігі туындаған болатын. Соның негізінде музей ісі, мәдени-тарихи ескерткіштерді қорғау жұмыстары да қолға алына бастады. Орта Азия мен Қазақстанда музей істері және көне заманның ескерткіштерін қорғау жөнінде арнаулы Ортаазиялық Комитет құрылды, республикада өлкетанушылар қоғамы ұйымдастырылды.

Мақалада Қазақстанды зерттеу қоғамы кітапхана мен музейлерді және архив істерін ұйымдастыруды жолға қойып, олардың бұқараға білім мен мәдениетті насихаттау орнына айналдыруға бар күшінің салғандығы баяндалады.

Түйін сөздер: музей, кітапхана, зиялылар, Орынбор, ағартушылық, қоғамдық қорлар.

Мақала: АР14872226 «Алаш қозғалысының жетісулық қайраткерлері: тағдыры мен мұрасы» жобасы аясында дайындалды.

МРНТИ 03.20.00

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ ПО ОРГАНИЗАЦИИ МУЗЕЙНОГО ДЕЛА В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

Ш.Б. Тілеубаев¹, С.Г. Белоус², Н.Н. Курманалина¹, А.Н. Конкабаева¹*

¹Институт истории и этнологии имени Ч.Ч. Валиханова, Казахстан, Алматы;

²Казахский национальный педагогический университет им. Абая, Казахстан, Алматы.

*Корреспондирующий автор

E-mail: Shamek_09@mail.ru (Тілеубаев), sbelous978@gmail.com (Белоус), nurgulca@mail.ru (Курманалина), vini_89.kz@mail.ru (Зикирбаева)

Аннотация. В статье на основе архивных источников рассматривается становление музеев в Казахстане в начале XX века, социальные аспекты их культурно-просветительской деятельности, роль национальной интеллигенции в оформлении музейного дела. Социально-экономические, политические изменения, произошедшие в 1920-е годы советского периода, оказали существенное влияние на культуру и образование Казахстана, ликвидацию неграмотности, возникла необходимость развития культурно-просветительского направления. Для республик Средней Азии

и Казахстана создан специальный Центральноазиатский Комитет по делам музеев и охране памятников старины, в республике организовано общество краеведов.

В статье рассказывается о том, как исследовательское общество Казахстана наладило организацию библиотек, музеев и архивных дел, приложило все усилия для того, чтобы сделать их местом пропаганды знаний и культуры среди населения.

Ключевые слова: музей, библиотека, интеллигенция, Оренбург, просветительство, общественные фонды.

IRSTI 03.00.20

ACTIVITIES OF PUBLIC ORGANIZATIONS AND NATIONAL INTELLIGENTIA ON THE ORGANIZATION OF MUSEUM BUSINESS IN THE BEGINNING OF THE XX CENTURY

Sh.B. Tleubayev¹, S.G. Belous², N.N. Kurmanalina¹, A.N. Konkabayeva^{1*}

¹Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology, Kazakhstan, Almaty;

²Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakhstan, Almaty.

*Corresponding author

E-mail: Shamek_09@mail.ru (Tleubayev), sbelous978@gmail.com (Белоус), nurgulca@mail.ru (Kurmanalina), vini_89.kz@mail.ru (Zikirbayeva)

Annotation. Based on archival sources, the article examines the formation of museums in Kazakhstan at the beginning of the 20th century, the social aspects of their cultural and educational activities, the role of the national intelligentsia in the design of museum work. Socio-economic and political changes that took place in the 1920s of the Soviet period had a significant impact on the culture and education of Kazakhstan, the elimination of illiteracy, there was a need to develop cultural and educational direction. A special Central Asian Committee for Museums and the Protection of Ancient Monuments has been established for the republics of Central Asia and Kazakhstan, and a society of local historians has been organized in the republic.

The article describes how the research society of Kazakhstan has established the organization of libraries, museums and archival affairs, has made every effort to make them a place for the promotion of knowledge and culture among the population.

Key words: museum, library, intelligentsia, Orenburg, enlightenment, public funds.

Кіріспе. Кеңестік кезеңнің 1920-30 жылдары қазақ зиялыларының алдына қойған міндеттері өте ауқымды болды. Бұрын соңды қазақ даласында болмаған түбегейлі саяси-экономикалық және әлеуметтік өзгерістердің мәні мен мағынасын түсіндіруге бағытталған елдің саяси сауатын арттырумен қатар, олардың қарапайым тұрмыстың сұраныстары мен рухани қажеттіліктерін, атап айтқанда негізгі қызметтерінен бос уақыттарындағы демалыстарын, мәдени-ағартушылық бағытқа бұру қажеттілігі тұрды.

XX ғасырдың бастапқы кезін қоғамдық санада ұлт-азаттық идеяларының күшейіп, ұлттық рухтың оянуына түрткі болған кезең деп айтуға болады. Бұған ұйытқы болған ұлттық мәдениеттің жанашырлары – қазақ зиялылары еді. Ұлттың жаршысы болған «Қазақ» газеті, «Айқап» журналы сияқты қазақ баспасөзін ашудан бастаған олар, азаттық идеяларын жалпыұлттық санаға айналдыру жолында қызмет етті. Кейін кеңес өкіметі орнаған соң, ұлт зиялыларының оқу-білім, мәдениет саласындағы қызметін азаттық жолындағы күрестің ерекше түрі деп түсінген дұрыс. Мұндағы айтпақ ойымыз, қоғамда объективтік-тарихи жағдай қалыптасқан кезеңде ұлттың зиялы қауымының қоғамдық сананы қалыптастыруы арқылы өмірді белгілі бір арнаға бағыттауға мүмкіндігі болатындығы, қазақ елінде қалыптасқан мұндай жағдайды Ресей империясында жүзеге асырылған Қазан революциясы басқа арнаға бұрып, өз ықпалына бағындырып алды.

Бұл жерде орыс зиялыларының арасында, өз мүдделеріне қабысып жатқан социалистік идеологияға берілгендік басым болса, Қазан төңкерісіне дейінгі қазақ зиялы қауымы демократиялық ұлттық құндылықтарға жақын болғандығын айтуымыз керек.

Азамат соғысынан кейінгі халық шаруашылығын қалыптастыру мен түрлі экономикалық-әлеуметтік реформаларды жүзеге асыру барысында еңбек ресурстарынан бөлек, аса зор көлемдегі қаржы тапшылығы орын алды. Міне, осындай кезеңде мәдени шараларға арнайы қаржы бөлуді талап етудің өзі жөнсіз еді. Бұны анық ұғынған ұлттың белсенді азаматтары қоғамдық негізде құрылған ұйымдар (Мыс.: «Қырғыз (қазақ) өлкесін зерттеу» қоғамы, «Қазақстанды зерттеу» қоғамы, «Талап» қоғамы және т.б.) айналасына топтасып, мүшелік жарна мен елден жиналған қаржыға оқулықтар мен оқу құралдарын шығарып, сауатсыздықпен күресуге арнайы курстар ашып, ағартушылық дәрістер өткізіп, театрландырылған қойылымдар көрсетуді, сурет және кітап көрмелерін ұйымдастырды, кітапхана мен архив, музей ісінің қалыптасуын қолға алды. «Талап» қауымының құрылуы мен қызметіне Ташкентке топтасқан алаштық бағыттағы қазақ-қырғыз зиялылары Х. Досмұхамедов (төрағасы), М. Тынышпаев, М. Жұмабаев, Қ. Тыныстанов, К. Жәленов, т.б. қатысты. 1923 жылы Алматыда оның бөлімшесі ашылып, құрамына қазақ-қырғыз зиялыларынан И. Арабаев, Б. Сүлеев, т.б. кірді.

Кенестік кезеңдегі Қазақстандағы тарихи оқиғалардың мың құбылған заманында «Қырғыз (қазақ) өлкесін зерттеу» қоғамы төңірегіне топтасқан ғылыми-мәдени топтың, қазақ зиялыларының қызметі мен осы қоғамның тарихына толғамды зерттеу жүргізіп, оны өркениеттілік негізде бағалау қазіргі кезеңнің басты мәселелерінің бірі болып табылады.

Халық ағарту комиссариатының Академиялық орталығы “теориялық және бағдарламалық жалпы басшылық орталығы” ретінде қалыптасты. Ол екі бөлімнен тұрды: ғылыми және көркем өнер. Оның жұмысына А. Байтұрсынов, Х. Досмұхамедов, Ж. Аймауытов сияқты т.б. алаштық ұстанымдағы ұлт зиялылары да белсенді араласты.

Бұл мекеменің және Қазақстанды зерттеу қоғамының дәл осы кезеңдегі зор жетістіктерінің бірі республикадағы музей мен архив ісінің мықты негізін қалағандығы. 1923 жылы Ақмола, Ақтөбе, Бөкейде, Қостанай мен Орал губернияларында архивтер құрылды. Томскі университетінің студенттері 1921 жылы жаз айларында Омбы, Петропавл, Семей қалаларының архивтеріндегі материалдарды өңдеуге көмек көрсетті.

Республиканың территориясындағы 1920-шы жылдары құрылған ғылыми қоғамдар: физика-медициналық, ғылыми-педагогикалық, 1920 жылы өз қызметін жандандырған Орыс географиялық қоғамының Семей және Жетісу бөлімшелері мен тағы басқалардың іс-әрекетімен салыстырғанда республиканың білікті ғылыми күштері бас қосқан Қазақстанды зерттеу қоғамының қызметі аса жемісті болды.

Қазақстанды зерттеу қоғамының алға қойған мақсаттары мен міндеттері сол кезде ел ішіндегі өркен жайып келе жатқан өлкетану қозғалысының мақсат-міндеттерімен сәйкес келді. Сондықтан да оның кейінгі кездегі іс-әрекеті осы қозғалыспен тығыз байланысты болды. Қоғамның мүшелері 1922 жылы құрылған Орталық өлкетану бюросында Қазақстанның өкілдері ретінде енді. Қазақстанды зерттеу қоғамының белсенді мүшелерінің бірі – этнограф А.Л. Мелков жергілікті өлкені зерттеуші ғылыми қоғамдардың Москвада өткен Бүкілресейлік бірінші конференциясына қатысып, Орталық өлкетану бюросының құрамына сайланды.

Материалдар мен әдістер. Зерттеу барысында архив материалдары кеңінен қолданысқа ие болды. Мысалы: Қазақстан Республикасы Орталық Мемлекеттік архивінің «Қырғыз өлкесін басқару бойынша әскери революциялық комитетінің Халыққа білім беру бөлімі» деп аталатын – 921 қоры; «ҚазКСР Халық ағарту комиссариаты» деп аталатын 81 қоры және де басқа көптеген архив қорларының материалдарында кездесетін құжаттар пайдаланылып, жан-жақты талдау жасалды. Жергілікті музейлердің құрылу тарихы мен жұмыстары жайында берген мәліметтер музейдің мерзімдік басылымы «Жаршысы» (Вестник) бетінде жарияланып отырған.

Мақаланы жазу барысында тарихи салыстыру және талдау әдістері қолданылды. Сонымен қатар жазба дереккөз ретінде архив қорларының материалдары, ғылыми басылымдар мен жинақтар, статистикалық есептердің материалдары мен құжаттары пайдаланылды және осы тақырыптың аясындағы ғалымдардың зерттеу материалдарына сілтемелер жасалынды.

Мақалада, зерттелуге алынған кезеңдегі оқиғалар мен мәліметтер кешенді түрде сол дәуірмен байланыстырылып, ұлттық басымдылықтар мен құндылықтар тұрғысынан қарастырылып, соның негізінде оның мәні, негізгі ағымдарының бағыты және қоғамдық-саяси, әлеуметтік-экономикалық және халықтың рухани өміріндегі алатын маңызы айқындалады.

Талқылау. Кеңестік кезеңдегі зерттеулер бастаулары революцияға дейінгі шығыстанудан нәр алып 1920-шы жылдардың басындағы қалыптасу кезеңінде мынадай ғылыми бірлестіктерге арқа сүйеді: Республиканың Халық ағарту комиссариаты жанындағы Академиялық орталық, Ресейдің тайпалық құрамын зерттеу комиссиясының Сібір бөлімшесі (КИПС), КССРО Шығыс халықтарының ұлттық және этникалық мәдениетін ғылыми-зерттеу институты, Орыс географиялық қоғамының – Орынбордағы, Омбыдағы, Семейдегі, Ташкенттегі бөлімшелеріне. Бұл мәселе Б.Герасимовтың (Герасимов, 1927), Э.А. Масанов (Масанов, 1966), С.Ш. Ахметовалардың (Ахметова, 1982) ғылыми-зерттеу еңбектерінде жан-жақты қарастырылған. Олар Қазақстанды зерттеу қоғамының өлшеусіз еңбек сіңіргенін айта келе, оның 1920 жылы құрылуына белсенді түрде атсалысқандар белгілі өлкетанушы ғалымдар Ә.Диваев, П.А. Гра, А.Л. Мелков, И.В. Мелкова, С.М. Петров, А.А. Четыркина, А.П. Чулошников, Н.А. Чулошникова және басқалар деп атап көрсетеді.

Музей ісін ұйымдастыруда белсенді әрекет еткен Қазақстанды зерттеу қоғамының қызметі жайындағы мәліметтер Х.И. Бисеновтың (Бисенов, 1961), Р.Б. Сулейменовтың (Сулейменов, 1972), Н.Әлімбаев (Алімбаев, 1990), М.Х. Асылбеков, А.Б. Галиев (Асылбеков, Галиев, 1991) З.О. Дүкенбаева (Дүкенбаев, 1994), В.К. Қайрханова (Қайырханова, 1993), Қ.Ә. Ахметов (Ахметов, 2002), А.С. Мұсағалиева (Мұсағалиева, 2001) зерттеулерінде берілген.

Зерттеу нәтижелері. Қазан төңкерісінен кейін Қазақстанда музейлер ұйымдастыру жұмыстары қайта қолға алынып, оның алдына жаңа міндеттер қойыла бастады. Ендігі жерде музейлер тарих және мәдениет ескерткіштерін сақтайтын орын болуымен қатар, елде арнайы ғылыми мекемелердің жетіспеуіне орай географиялық, тарихи және этнографиялық зерттеу орталықтары қызметін атқаратын болды. Сонымен қатар музейге мектептерде, әр түрлі курстар мен саяси-ағарту мекемелеріне әдістемелік көмек көрсету жұмыстары, оларды көрнекі құрал-жабдықтармен қамтамасыз ету жүктелді. Бұл міндеттерді жүзеге асыру үшін алдымен музей ісін жаңа заман талаптарына сай қайта құру қажет болды. Осыған байланысты 1920 жылдың 11 мамырында Халық ағарту комиссариаты алқасы мәжілісінде «Қырғыз (қазақ) өлкесінде музей және кітапхана ісін ұйымдастыру» жөнінде қаулы қабылданды (ҚРОМА, 20: 25-26 пп.). Халық ағарту комиссариаты жанындағы музей бөлімінің меңгерушісі А.Л. Мелков Қырғыз (қазақ) әскери революциялық комитетіне жолдаған хатында: «Орынбор өлкесі музейіндегі жәдігерлердің көпшілігі қырғыз (қазақ) өлкесін бейнелейтін болғандықтан оны Жалпықырғыздық (қазақ) деңгейіндегі музей етіп қайта құру қажет. Бірақ менің бұл ұсынысым Орынбор губерниялық ағарту бөлімі тарапынан түсінбестікке кезігіп, қолдау таппай отыр. Сондықтан тез арада осы және басқа да музей ұйымдастыру мәселелерін шешу мақсатында екі жақтың өкілдері бар арнайы комиссия құру қажет» - деп жазды (ҚРОМА, 32: 2-3 пп.).

Осы жылдың 31 тамызында (1920 ж.) Қырғыз (қазақ) Халық ағарту комиссариаты мен Орынбор губерниялық ағарту бөлімінің біріккен отырысында «Орынбор өлкесі музейін Қырғыз (қазақ) Халық ағарту комиссариаты қарамағына беру және оны Жалпықырғыздық (қазақтық) көлемдегі музей ретінде қайта құру» шешімі қабылданды (ҚРОМА, 26: 21 п.). Сонымен, Қазақстанды зерттеу қоғамының белсенді мүшесі А.Л. Мелковтың ұсынған жобасы қолдау тауып, жүзеге асты. Бұнда қоғам мүшелерінің белсенді әрекеттері өте нәтижелі болды деуге болады.

Іргетасы 1831 жылы қаланған Орынбор өлкелік музейі негізінде Қазақстанның Орталық музейі құрылды. 1921 жылы 10 қаңтарда жәдігерлерді қабылдау аяқталып, арнайы актіге қол қойылды (ҚРОМА, 26: 22 п.). Осы құжат бойынша Қазақстанға музей ғимаратымен қоса мынадай жәдігерлер берілді:

1) Тарихи-мәдени бөлім бойынша: а) археологиядан – 622; ә) нумизматикадан – 853 күміс және мыс тиындар, қағаз ақшалар, 45 медаль, 14-жетон, 18 несиелік билет; б) қару жарақтан – 18 жеңіл зеңбірек, 14 мылтық, 12 тапанша, 4 садақ, 32 қылыш, 8 сауыт, 3 дулыға; в) этнографиядан – 18 түрлі халықтардың киім-кешегі, 62 бас киім мен әйел әсемдік әшекейлері, 97 үй жиһаздары,

63 қытай және жапон жиһаздары; г) қоғамдық-тұрмыстықтан – 65 фарфор ыдыс, 19 гравюра, 9 картина, 62 ескі құжаттар.

Егер Қазақстанда революцияға дейін небәрі 3 музей болса, олардың қарастырылып отырған кезеңде жалпы саны 21-ге жетті. Атап айтсақ, Қостанай (1919), Орал (1920), Көкшетау (1920), Шымкент (1920), Ақмола (1923), Петропавл (1924), Ақтөбе (1929), Тараз (1931), Қарағанды (1932), Арал (1932), Риддер (1935), Жәркент (1935), Т. Шевченко атындағы (кейіннен Ә. Қастеев атындағы) ұлттық көркемөнер галереясы (1935), Қызылорда (1939), Атырау (1939) мұражайлары және Абай Құнанбаев, Д.Фурманов, В.Чапаев (1940-1941) мемориалдық музейлері болды.

Орынбордағы өкімет органдарымен қатар Қазақстанды зерттеу қоғамына астананың Қызылорда қаласына көшірілуіне, Орталық музей жұмысына елеулі әсерін тигізді. Осы жайында музей меңгерушісі 1925-1926 жылдары аралығында атқарған жұмыстары есебінде: «Орталық өкімет органдарының, Қазақстанды зерттеу қоғамының жаңа астанаға қоныс аударуы музей қызметін, оған көшіру тек уақыт мәселесі болғандықтан, қалалық атқару және оқу-ағарту бөлімдерінің Орталық музей жәдігерлеріне таласуын былай қойғанда, орналасып отырған ғимаратымыздан жекелеген бөлмелерді жергілікті музей үшін Орталық музей ғимараттың 5249, 17 шаршы метрінің қазір бар болғаны 1453, 86-да ғана орналасып отыр» - деп жазды (ҚРОМА, 30: 2 п.).

Музей қызметіне қажет ғылыми зертханалар мен шеберханалар, олардың құрал-жабдықтары жайында музей меңгерушісі: «Лаборатория (зертхана) мен шеберхана аты болғанымен, өзіне тиісті жұмыстарды атқаруға мүмкіндігі жоқ. Қажетті ғылыми құрал-жабдықтармен қамтамасыз ету өте нашар. Көрме бөлмелеріндегі жәдігерлерге зақым келмесіне кепілдік жоқ. Ал, оларды жаңартуға немесе жергілікті шеберлерге қолдан жасатуға, әйнектер алуға өкімет тарапынан бөлініп отырған қаржы тым жеткіліксіз. Музей жұмыстары жүргізілген жоқ. Бұл зор қаражатты қажет ететіні сөзсіз» - деп көрсетті (ҚРОМА, 30: 11 п.).

Қызылорда қаласында тиісті ғимараттың жоқтығына орай Орталық музей уақытша Орынборда қалатын болып шешілген соң, музей өзінің 1926-1927 жылдары атқаратын жұмыс жоспарын жасады. Онда:

а) Орталық музей қызметінде өлкетанушылық бағытқа көңіл бөле отырып, Қазақстандағы басқа да музейлер және өлкетанушы мекеме, ұйымдармен тығыз қарым-қатынас орнату, тәжірибе алмастыру;

ә) музей жәдігерлері қоры арасынан өлкетануға қатыстыларын бөліп, жүйелі түрде жеке орналастыру;

б) республиканың жергілікті музейлері қызметін және белгілеп отырған жоспарын анықтап білу мақсатында оларға арнайы анкета жасап беру;

в) жергілікті музейлерден анкеталар келген соң, олардың өлкетанулық қызметін реттеу және басшылық жасау мақсатында Орталық өлкелік музейдің жүргізуге тиісті өлкетанушылық қызметінің жоспарын жасау;

г) биологиялық зерттеу кабинетін құру, тиісті құралдармен жабдықтау және оны химиялық зертханаға қажетті заттармен қамтамасыз ету;

д) музей кітапханасын тек ғылыми негізде қайта құру, Қазақстан жайындағы ғылыми әдебиеттердің тізімін жасау және т.б. (ҚРОМА, 39: 3 п.).

1930-1933 жылдар аралығында Орталық өлкетану музейі республиканың басқа да музейлермен тығыз қарым-қатынас орната отырып, олардың құрылымы мен жәдігерлерінің жүйелі орналасуына өз тарапынан нұсқау беріп отырды. Жергілікті музейлердің құрылу тарихы мен жұмыстары жайында берген мәліметтер музей «Жаршысы» (Вестник) бетінде жарияланып тұрды (ҚРОМА, 85: 7-8 пп.).

Орталық музей қызметкерлерінің тікелей қатысуымен 1932-1937 жылдар аралығындағы Қазақстанда музей құрылысының екінші бесжылдық жоспары жасалынды. Бұл бірінші қабылданған жоспар қол жеткізген табыстары мен кемшіліктерін ескере отырып, ендігі уақытта музей экспозицияларының елдегі коммунистік партия жүргізіп отырған саясат төңірегінде, соған сай етіп қайта құруды көздеді. Сонымен қатар, жоспар ірі қалалар мен аудан орталықтарында

музейлер ұйымдастыру, оларды тиісті материалдық-техникалық базамен қамтамасыз ету мәселелерін алдына қойды (Вестник Центрального Музея Казахстана, 1930: 6).

Бірақ, республикадағы музей құрылысының екінші бесжылдық жоспары ұлттық тарихымыздың қанды кезеңдеріне, жалпы қазақ халқының басына түскен ауыр азап жылдарына тұспа-тұс келгендіктен алдына қойып отырған міндеттерін жүзеге асыра алмады.

Қоғамның құрылуының бастапқы кезеңі ашаршылықпен қатар келгенін басында айтқан едік. Халық ағарту комиссариатының бюджеті қысқарған болатын, штаттар қысқартылды, көптеген мектептер мен мәдени-ағарту мекемелер онсыз да мардымсыз жергілікті бюджетке көшірілді. Ағарту саласы мен ғалымдардың жағдайы өте төмен болды. Оны мына мысалдан көруге болады: “Орталық Өлкелік музейде жылы бөлмелердің болмауы себепті суық түсуімен оның жұмысын тоқтатып, басқа орынға көшіруге мәжбүр болдық”- делінсе, келесі бірінде “ақпанда (1922 жылы) штаттың қысқаруымен, ғылыми жұмыс азайды, ал екінші қайтара қысқарту мен жұмыстан шығартудан кейін, музей жұмысы тіптен төмендеп кетті, бірақ толығымен тоқтаған жоқ”- делінген. “Кітапхана (Қазақстанды зерттеу қоғамының) жұмыс істеп тұр, бірақ өте әлсіз... кітаптарды жинақтап, сұрыптау аяқталмай қалды... Бір жағынан қаржы тапшылығы, екінші жағынан бөлмеге мүлдем от жағылмауы себеп болды”. Міне, дәл осындай мәліметтерді сол кездегі Халық ағарту комиссариатының, Академиялық Орталықтың, ғылыми қоғамдардың барлық есептемелік баяндамаларынан кездестіре аламыз.

Осы жолдарды оқи отырып, еріксіз сол кездегі мәдениет пен ғылыми қызмет саласындағы адамдардың қарапайымдылығына, өз ісіне шынайы берілгендігіне, ерлігі мен шыдамдылығына таң қалмауға болмайды. Аш-жалаңаш, жалақысыз және суық бөлмелерде төзімділікпен өздерінің ғылыми жұмысын жалғастырып, Қазақстан ғылымының қалыптасуына зор үлес қосты.

Ал енді, бұның алдындағы музей жағдайына қайта оралып, талдау жасауымызды жалғастырайық.

1925 жылы Орта Азияның ұлттық-мемлекеттік тұрғыдан межеленуіне және Қазақстан жерлерінің біріктірілуіне орай Түркістан көне тарихи ескерткіштерді сақтау мен қалпына келтіру комитеті (Туркомстарис) Ортаазиялық көне тарихи ескерткіштерді сақтау мен қалпына келтіру комитеті (ОртаазКТЕСҚКК) болып қайта құрылды. Дегенмен жаңадан құрылған республикалар өз жерлерінде атқаратын қызметінің қажеттілігі мен маңызын ескере отырып онымен тығыз байланыста болатындығын білдірді.

1925 жылдың 3 қыркүйегінде Қазақстан Халық Комиссарлары Кеңесі қабылдаған қаулысында «ОртаазКТЕСҚКК Орта Азия мен Қазақстанда ғылыми-зерттеушілік және мәдени-ағартушылық қызмет атқарып отырғандықтан оған Қазақстан тарапынан қаржылай көмек көрсету қажет» - деп көрсетті (ҚРОМА, 395: 315 п.).

Сонымен, ұлттық-территориялық межелену нәтижесінде Түркістан АКСР-і құрамында болып келген Жетісу және Сырдария облыстарының көптеген жерлері Қазақ АКСР-іне қайтарылғанымен олардың музейлері, көне ескерткіштері әлі де болса ОртаазКТЕСҚКК қамқорлығында болды. Бұл Қазақстанның оңтүстігіндегі музейлер ісінің дамуына, олардың қарапайым көрермендердің шынайы демалыс орнына айналуына ерекше роль атқарды (ҚРОМА, 395: 316-317 пп.).

1925 жылы 15-19 сәуір күндері республиканың жаңа астанасы Қызылорда қаласында Қазақстан кеңестерінің 5 съезі болып өтті. Съезд халықтың тарихи шын атын – «қазақтар» деген атауын қалпына келтіріп Қырғыз АКСР-ін Қазақ Автономиялық Кеңестік Социалистік Республикасы деп өзгертіп, астанасын Қызылорда қаласы деп жариялады (Нусипбеков, 1953: 86). Осыған орай, Қазақстанның бұрынғы астанасы болып келген Орынбор қаласы ұлттық-территориялық межеленуге байланысты Ресей Федерациясына беріліп, жаңа астанада лайықты ғимараттардың болмауына орай ондағы көптеген мекемелер әлі де болса, Орынбор қаласында қалып қойды. Осы жағдай Орталық музей мен Орынбор қалалық атқару комитеті арасында жәдігерлер таласын тудырды.

Орынбордың РКФСР құрамына енген күннен бастап-ақ губерниялық Атқару комитеті Қазақстан Орталық музейінен Орынбор өлкесін бейнелейтін және бірнеше данадағы жәдігерлердің жартысын беруді талап ете бастады. Орталық музейдің бөліп берген жәдігерлеріне Орынбор

губерниялық Атқару комитетінің қанағаттанбауына орай бұл мәселені шешу Бүкілодақтық Орталық Атқару комитеті қарауына берілді (ҚРОМА, 1316: 221 п.).

1925 жылы 13 шілдесінде аталған комитет төралқасы мәжілісінде «Орталық музей Қазақстан табиғатын, тарихын, этнографиясы мен шаруашылығын бейнелейтін жалғыз мәдени мекеме болғандықтан музейді Қазақстанның басқаруында қалдырып ондағы Орынбор өлкесіне тиісті жәдігерлерді губерниялық Атқару комитетіне бөліп беруді міндеттейтін» шешім қабылданды (ҚРОМА, 1261: 158 п.). Бірақ, бұл шешімге қанағаттанбаған Орынбор губерниялық Атқару комитеті өзіне тиісті емес жәдігерлерге қайта талас тудырумен қатар Орталық музей орналасып отырған ғимараттан губерниялық музей үшін бөлмелер босатуды, жәдігерлер орналастыратын жиһаздар беруді талап ете бастады. Сонымен, бұл таласты шешу қайта Бүкілодақтық Орталық Атқару Комитетіне жіберіліп, оның Төралқасының 1927 жылы 9 мамыр күнгі мәжілісі Қазақстан музейі қорынан Орынбор өлкесіне тиісті жәдігерлерді бөліп беріп, РСФСР Халық ағарту комиссариатына бір ай аралығында талас тудырып отырған жәдігерлерді анықтап шешуді міндеттеп, Орынбор губерниялық Атқару Комитетінің Орталық музейі орналасқан ғимараттан бөлмелер босатып беру туралы өтінішін заңсыз» деген шешім қабылдады (ҚРОМА, 485: 79 п.).

1927 жылы 7 шілде күні таласушы жақтардың біріккен комиссиясы құрылып, жәдігерлерді қайта бөліске салды. Өз тарапынан комиссия жұмысын қадағалап отырған Қазақ АКСР-і Халық ағарту комиссариаты қазақстандық өкілдерге «Мүмкіндігінше Орынборлық әріптестермен қарым-қатынасты шиеленістірмеу, екі жақты талас тудырып отырған жәдігерлердің Қазақстанға және оны мекендеген халықтарға тиістілерін барынша дәлелдеу, басқаларын Орынбор музейіне қалдыру» және т.б. осы сияқты нұсқаулар беріп отырды. Жоғарыдан түсіп отырған бұл нұсқаулар комиссияның қазақстандық мүшелері жұмысын шектей отырып, көптеген жәдігерлердің Орынбор музейіне өтуіне бірден-бір себепкер болды (ҚРОМА, 1316: 224 п.). Оның үстіне екі жақты талас барысында музейдің жекелеген бағалы жәдігерлері (әйел әшекейлері, бағалы терілер, фарфор ыдыстар және т.б.) күзет қызметін дұрыс ұйымдастырмаудың салдарынан ұрылардың еншісіне айналып кетті (ҚРОМА, 1316: 225 п.).

Орталық музей кеңесінің 1928 жылы 15 қаңтары күні болған мәжілісі талас тудырып отырған жәдігерлер мәселесін қарап, олардың арасындағы Орынбор өлкесіне тиісті екендігі күмән тудырмайтындарын қалдыру жөнінде шешім қабылдады (ҚРОМА, 85: 2-3 пп.). Атап айтсақ, Орынбор архивтік комиссиясының мүшесі Д.Соколовқа В.Дальдің семьясынан мұраға қалған А.С. Пушкиннің гипстен жасалған маскасы, Пугачев бастаған шаруалар көтерілісіне қатысты қару-жарақтар мен ыдыс-аяқтар, патша өкіметі кезіндегі Орынбор губерниясы басшыларының портреттері және басқалар болды. Орталық музей кеңесінің бұл шешімін қарастырған республика Халық ағарту комиссариаты Қазақстандық комиссия мүшелеріне: «Орынбор өлкесін 1868 жылға дейін басқарандардың портреттері Қазақстан Орталық музейінде қалдырылып, көрсетілген жылдан бергі басшылардың портреттері Орынбор губерниялық музейіне берілсін» – деген қайта нұсқау берді (ҚРОМА, 1312: 221 п.).

Қазақстан Орталық музейінің меңгерушісі А.Махонин республика Халық ағарту комиссары О.Жандосовқа жазған хатында: «Қазіргі кезде талас тудырып отырған 472 жәдігердің 395 орынборлықтар беруден мүлде бас тартып отыр. Олардың көпшілігі дерлік еш күмәнсіз Қазақстан Орталық өлкетану музейіне берілуі тиіс. Бұл жәдігерлердің арасында қымбат тастармен безендіріліп таза күмістен жасалғандары адамзат қолөнерінің қайталанбас туындылары. Ал, таза күмістен құйылып, өрнектеліп жасалынған кішкене шараға баға беру мүлде мүмкін емес» – деп жазды (ҚРОМА, 1392: 69-70 пп.).

Жалпы екі музей арасындағы талас негізінен тарихи-этнографиялық және тарихи-жаратылыстану жәдігерлері төңірегінде туындады. Ал дінге қатысты 78 жәдігердің «бұратана» халықтар жөніндегі патша өкіметінің миссионерлік саясатын бейнелейтіндері Қазақстан Орталық музейіне қалдырылып, қалғаны Орынбор музейіне берілсін деп шешім қабылданғанымен, кейінірек олардың барлығыда Орталық музейдің Алматы қаласына көшуіне орай Орынборда қалып қойды (ҚРОМА, 1316: 226 п.).

Қазақстан мен Ресей музейлері арасындағы талас тартыс негізінен оның жәдігерлерін қалай бөлу, қайсысын қалдыру керек қандай заттарды беруге тиіс және өлкетану музейі жанындағы

кітаптарды бөлісу төңерегінде болды. Міне осы таласты шешу үшін екі жақтың өкілдерінен құрылған арнайы комиссия құрылды (ҚРОМА, 1316: 227 п.).

Республиканың ұлттық негіздегі шекараларының анықталуы нәтижесінде бұрынғы мәдени-ғылыми орталық болған Орынбор Қазақстаннан тысқары жерде қалып қойды. Ал, жаңа астана Қызылордада бәрін басынан бастауға тура келді. Қазақстанды зерттеу қоғамның құрамына Ташкенттен Қызылордаға ауысқан “Қазақстан мәдениетін қорғаушылардың “Талап” қоғамы және Түркістан Халық ағарту комиссариаты жанындағы Қырғыз (қазақ) ғылыми комиссиясы келіп қосылды. Қазақстанды зерттеу қоғамына губерниялар мен қалалардағы жаңа бөлімшілермен байланыс орнату да қажет болды. Сонымен қатар өлкетанушылықтың орталықтары болған мектептермен, оқу орындарымен, музейлермен, кітапханалармен және басқа да мәдени-ағартушылық мекемелерімен, архивтермен байланысын үзбей, жалғастыру міндеті тұрды.

Қоғамның Қызылордаға көшірілуі аса зор қиындықтармен қатар жүрді. Бірақ та республика өкіметі мен Халық ағарту комиссариатының күнделікті, нақты көмектерінің арқасында Қоғам өз жұмысын одан әрі жандандыра түсті. Қызылордалық кезеңінде Қоғам өзінің төрт томдық “Еңбектерін” шығарды. Оған енген материалдарда Қазақстанның халық шаруашылығымен физикалық географиялық ортасы, өндіргіш күштердің сипаты баяндалды. Олардың ішінде әлі күнге дейін маңызын жоймаған жұмыстар бар. Мысалы, П.В. Ивановтың – түйе өсіру туралы зерттеулері, М.И. Рожанецтің – Ақтөбе губерниясының Жұрын-Темір ауданындағы топырақ құрамының сипаты туралы еңбегі, И.В. Ларин және Т.Ф. Тихомировтың – Қазақстанның табиғи жем-шөптерін, өсімдіктер дүниесін, топырағын зерттеуінің нәтижелері, С.П. Наумовтың – Қызылорда уезіндегі ұсақ сүт қоректілердің тұрақты мекендері мен жануарлар дүниесі жайындағы еңбегі және т.с.с. Қара шегірткемен күресу мәселесін зерттеу ауылшаруашылық авиациясын дамытуға септігін тигізді және ағылшындардың қызығушылығын тудырып зерттеудің нәтижесімен танысу жайында тапсырыс алынды.

1927 жылы 2 наурыз күні Қазақ АКСР-і Орталық Атқару Комитеті мен Халық Комиссарлары Кеңесі республика астанасын Қызылорда қаласынан Алматыға көшіру жайындағы қаулысын жариялады (Нусипбеков, 1953: 92). Осыған орай 1928 жылы 13 желтоқсан күні Халық ағарту комиссариаты алқасы Орынбордағы Қазақстан Орталық өлкетану музейін шұғыл түрде Алматы қаласына көшіру шешімін қабылдады (ҚРОМА, 63: 32 п.). 1929 жылдың 4 қаңтары күні басталған көшуге дайындық жұмыстары 20 наурыз күні аяқталды. Осы күні музей меңгерушісі: «Орынбор қаласындағы Қазақстан Орталық өлкетану музейі өз жұмысын тоқтатты» – деген бұйрығын шығарды (ҚРОМА, 30: 36 п.). 1929 жылы шілде айында музей толығымен Алматы қаласына көшіп келді (Отчет Центрального краевого музея..., 1925: 310). Бірақ, көшу жұмыстарының шұғыл жүргізілуіне орай көптеген талас тудырып отырған жәдігерлер Орынбор музейінде қалып қойды. Бұл жәдігерлердің нақтылы саны мен атауларын Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік архиві қорларынан анықтап білу мүмкін болмай отыр. Орынбор музейінде қалып қойған Қазақстанға тиісті кей жәдігерлер кейінірек Мәскеу мен Ленинград музейлерінің КСРО халықтары бөлімдері жәдігерлері қорын толықтырғаны белгілі.

Дегенмен, Қазақстанда музейлер ұйымдастыру және олардың материалдық-техникалық базасын қалыптастыру жұмыстары әлі де болса баяу жүргізілді. Көптеген жерлерде музейлер ұйымдастыру түрлі себептерге орай қолға да алынбады. Ал, жұмыс жасап отырған музейлер қаражат пен ғимарат тапшылығынан өзінің алдына қойылған міндеттерін орындаудың орнына қорындағы жәдігерлерін бүлінушіліктен сақтап қалу мақсатында оларды өңдеп күтуден арыла алмады.

1934-1935 жылдары Орталық өлкетану музей жоспары талаптары негізінде барлық бөлімдері экспозицияларын социалистік құрылыс талаптарына сай етіп қайта құрумен, оларды арнайы өңдеу және жөндеу жұмыстарын жүргізді. Осы жылдары музей орналасқан ғимаратқа күрделі жөндеу жұмыстары жүргізіліп, нәтижесінде су құбыры тартылып, көрме бөлмелері көлемін кеңейту мақсатында 4 пеш бұзылып, орталық жылу және макеттерге түсірілетін жарық беру жүйесі жасалды.

Елдегі музей құрылысындағы қалыптасқан бұл жағдай өкімет тарапынан шұғыл араласуды, арнайы қаржылай көмек көрсетуді талап етті. Осыған орай, музейлер ұйымдастыру жұмыстары

ендігі жерде елдің экономикалық дамуының 5 жылдық жоспарына енгізіліп, осы мақсатта өкімет тарапынан арнайы қаражат бөлінетін болды.

Көзделіп отырған мәдени-ағарту жұмысында музейлердің өсіп келе жатқан жас ұрпаққа тәлім-тәрбие берудегі, жекелеген тұлғаның дүниетанымын қалыптастыруда алатын ерекше орынын ескере отырып өкімет тарапынан Қазақстанда 3-ші бесжылдық жылдары жергілікті жерлерде жалпы саны 37 музей ашу жоспарланды. Олар:

1938 жылы: 1) Батыс Қазақстан облысында – Ембіде, Форт-Александровскіде және Лбищенскіде, 2) Шығыс Қазақстан облысы бойынша – Зыряновск ауданында, 3) Қарағанды облысы бойынша – Балхаш ауданында, 4) Ақтөбе облысы бойынша – Қарсақпай және Жетіқарада.

1939 жылы: 1) Батыс Қазақстанда – Орда мен Доссорда, 2) Алматы облысы бойынша – Аягөз бен Ұржарда, 3) Шығыс Қазақстанда – Зайсанда, 4) Оңтүстік Қазақстанда – Қазалыда, 5) Қостанай облысы бойынша – Амангелдіде.

1940 жылы: 1) Шығыс Қазақстанда – Бұқтырма мен Жилая косада, 2) Оңтүстік Қазақстанда – Шәуілдір мен Ленгірде, 3) Ақтөбе облысы бойынша – Ырғыз бен Шалқарда, 4) Алматы облысы бойынша – Лепсі мен Бөрлітөбеде.

1941 жылы: Алматы облысы бойынша – Үштөбе, Көктал және Есікте, Солтүстік Қазақстан облысы бойынша – Атбасар мен Шучьеде, Ақтөбе облысы бойынша – Темірде.

1942 жылы: 1) Оңтүстік Қазақстанда – Мақтарал мен Созақта, 2) Алматы облысы бойынша – Георгиевка мен Талғарда, 3) Ақтөбе облысы бойынша – Ойыл мен Алғада, 4) Шығыс Қазақстанда – Жармада, 5) Батыс Қазақстанда – Жымпитыда (ҚРОМА, 167: 19-20 pp.).

Осы жоспар бойынша аталған аудандар мен өнеркәсіп орталықтарында музейлердің ұйымдастырылуы жергілікті жерлердегі тұрғындардың мәдени деңгейінің көтерілуіне және рухани байлығының жоғарылай түсуіне тигізер әсері сөзсіз еді.

Бірақ, жалпы Кеңес елінде саяси қуғын-сүргіннің кеңінен құлаш жая түсуі, ауыл шаруашылығын күштеп ұжымдастыру саясаты салдарынан болған аштық, ауыр әлеуметтік-экономикалық жағдай, Европадан төніп келе жатқан соғыс қатері және көп ұзамай оның арнасына Кеңестер Одағының кіруі, музей құрылысында белгіленіп отырған бұл жоспарды жүзеге асыруға мүмкіндік бермеді.

Қорытынды. Қазақстанда Қазан революциясына дейін және одан кейін музей ұйымдастыру жұмысы жергілікті жерлерде Қазақстанды зерттеу қоғамынан басқа да түрлі мекемелер мен ұйымдардың, жекелеген адамдардың бастауымен қолға алынды және олар еліміздің, халқымыздың мәдени дамуына өз үлесін қосты. Осындай мәдениет ошақтары облыс, ірі өндіріс орталықтары мен аудандық жерлерде де ұйымдастырылды. Сонымен, бұл кезде республикамыздың негізгі қалалары мен өнеркәсіп орталықтарында музей жүйесі қалыптасып, олар мүмкіндігінше халыққа қызмет көрсете алды деп толық айтуға болады.

Қазақстанды зерттеу қоғамы сонымен қатар, мәдениеттің таралу ошағының бірі болды. Қазақ халқының салт-дәстүрін және этнографиясын, мәдениеті мен тарихын зерттей отыра, қоғам мүшелері жергілікті жерлерде бұқаралық мәдени шаралар өткізді, дәрістер оқыды, баяндамалар жасады, кітапханалар, экспонаттар жинастырып музейлер ашты, көне ескерткіштер мен өнер туындыларын қалпына келтіріп, сақтауды жолға қойды.

Қазақстанды зерттеу қоғамы аясында қазақ-қырғыз зиялыларының топтасуы мен бірлесе қызмет жасауы жалғасты деуге болады. Олардың қызметі ғылыми және мәдени-ағарту саласындағы маман кадрлардың қалыптасуына, оқулықтар мен оқу құралдарының дайындалуына әсер етті. Қоғамның қызметі кеңестік Қазақстанның бастапқы қалыптасу кезеңіндегі қиыншылықтармен қатар жүрсе де, сол кез үшін зор маңызы бар істерді қоғам мүшелері мойымастан атқара білді.

Қазан революциясының жеңісіне дейін небәрі 3 музей болып келген Қазақстанда 1940 жылы музейлердің жалпы саны 21-ге жетті. Бұл – сөзсіз еліміздегі музейлер ұйымдастыруда қол жеткізген үлкен табыс болатын. Бірақ, ұйымдастырылған музейлердің қорын толықтыру, басқа да қажетті материалдық-техникалық базасын қалыптастыру едәуір қиыншылықтармен жүзеге асты. Бұл ең алдымен музейлерді тиісті ғимараттармен қамтамасыз етуге, көрме бөлмелеріндегі жиһаздардың жетіспеушілігіне байланысты да болды. Осыған орай музей қорындағы жәдігерлер

үнемі бүлінушілікке ұшырап, жарамсыз халге жетіп отырды. Дегенмен, көрсетіліп отырған қиыншылықтар музей ісін жолға қоюды ұйымдастырушы Қазақстанды зерттеу қоғамының өз ісіне деген ынта-жігеріне әсер ете алмады. Қазақстанды зерттеу қоғамының дәл осы кезеңдегі зор жетістіктерінің бірі республикадағы музей мен архив ісінің негізінің мықты қалағандығы болып табылады.

Information about authors:

Sh.B. Tleubayev¹, Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology, Kazakhstan, Almaty, e-mail: Shamek_09@mail.ru;

S.G. Belous², ²Abai Kazakh National Pedagogical University, Kazakhstan, Almaty, sbelous978@gmail.com;

N.N. Kurmanalina¹, Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology, Kazakhstan, Almaty, nurgulca@mail.ru;

A.N. Konkabayeva^{1*1} Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology, Kazakhstan, Almaty, vini_89.kz@mail.ru.

ӘДЕБИЕТТЕР МЕН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ:

Алимбаев Н. Изучение истории Казахстана (историческая литература 20-х – серед. 30-х гг.). В кн.: Историческая наука Советского Казахстана (1917-1960 гг.): Очерк становление и развития. – Алма-Ата: Ғылым, 1990. – 272 с.

Асылбеков М.Х., Галиев А.Б. Социально-демографические процессы в Казахстане (1917-1980 гг.). – Алма-Ата: Ғылым, 1991. – 185 с.

Ахметов Қ.Қ. XX ғ. 20-30 жж. Қазақстан мәдениеті («Мәдени революцияның» концепциясы, идеологиясы, жүзеге асырылуы). Тарих ғыл. док. дәреж. алу үшін дайындаған диссерт. – Алматы, 2002. – 279 б.

Ахметова С.Ш. Историческое краеведение в Казахстане. – Алма-Ата, 1982.

Отчет Центрального краевого музея за 1923-1924 гг. // Труды ОИК. – Оренбург, 1925. – Т.6. – С. 392.

Бисенов Х.И. Из истории развития науки в Советском Казахстане (начало 20-х годов) // Известия АН КазССР. Сер. истории, археологии и этнографии. – 1961. – Вып. 3 (17).

Вестник Центрального Музея Казахстана. – Алма-Ата, 1930. – № 1. – С. 36.

Герасимов Б. Двадцатилетие Семипалатинского отдела Русского географического общества (1902-1927). – Кзыл-Орда, 1927.

Дүкенбаева З.О. Шығармашылық одақтардың қалыптасуы және оның Қазақстан мәдениетіне тигізген ықпалы (1920-1930 жж.) Автореф... тарих ғылымдары кандидаты. – Алматы, 1994. – 23 б.

Қайырханова Ф.К. Создание и развитие сети культурно-просветительных учреждений в Казахстане (1920-1932 гг.). Исторический опыт и проблемы. Автореф... канд. ист. наук. – Алма-Ата, 1993. – 24 с.

Қазақстан Республикасы орталық мемлекеттік мұрағаты (бұдан былай – ҚРОММ). 1308-к., 1-т., 167-іс, 19-20 пп.

ҚРОМА. 1308-к., 1-т., 30-іс, 11 п.

ҚРОМА. 1308-к., 1-т., 30-іс, 2 п.

ҚРОМА. 1308-к., 1-т., 30-іс, 36 п.

ҚРОМА. 1308-к., 1-т., 39-іс, 3 п.

ҚРОМА. 1308-к., 1-т., 85-іс, 2-3 пп.

ҚРОМА. 1308-к., 1-т., 85-іс, 7-8 пп.

ҚРОМА. 30-к., 1-т., 1316-іс, 224 п.

ҚРОМА. 30-к., 1-т., 1316-іс, 225 п.

ҚРОМА. 30-к., 1-т., 395-іс, 315 п.

ҚРОМА. 30-к., 1-т., 395-іс, 316-317 пп.

ҚРОМА. 30-к., 1-т., 485-іс, 79 п.

ҚРОМА. 80-к., 1-т., 1261-іс, 158 п.

- КРОМА. 80-к., 1-т., 1316-іс, 221 п.
 КРОМА. 81-к., 1-т., 1312-іс, 221 п.
 ҚРОМА. 81-к., 1-т., 1316-іс, 226 п.
 КРОМА. 81-к., 1-т., 1316-іс, 227 п.
 КРОМА. 81-к., 1-т., 1392-іс, 69-70 пп.
 ҚРОМА. 81-к., 1-т., 26-іс, 21 п.
 ҚРОМА. 81-к., 1-т., 26-іс, 22 п.
 КРОМА. 921-к., 1-т., 20-іс, 25-26 пп.
 ҚРОМА. 921-к., 1-т., 32-іс, 2-3 пп.
 ҚРОМА.1308-к., 1-т., 63-іс, 32 п.

Масанов Э.А. Очерк истории этнографического изучения казахского народа в СССР. – Алма-Ата, 1966. – С. 283-304.

Мұсағалиева А.С. Халық Ағарту комиссариаты қорының құжаттары республика зиялыларының қызметі мен көзқарасы жөніндегі дерек көзі (1920-36 жж.). Автореф... тарих ғылым. канд. диссер. – Алматы, 2001. – 30 б.

Нусипбеков А. Объединение казахских земель в Казахской Советской Социалистической Республике. – Алма-Ата: Казгосиздат, 1953. – С. 196.

Сулейменов Р.Б. Ленинские идеи культурной революции и их осуществления в Казахстане. – Алма-Ата: Наука, 1972. – 494 с.

REFERENCES:

Alimbaev N. Izuchenie istorii Kazakhstana (istoricheskaya literatura 20-h – sered. 30-h gg.) [The study of the history of Kazakhstan (historical literature of the 20s – mid. 30s.)]. V kn.: Istoricheskaya nauka Sovetskogo Kazakhstana (1917-1960 gg.): Ocherk stanovleniya i razvitiya. – Alma-Ata: Gylym, 1990. – 272 s. [in Russian].

Asylbekov M.H., Galiev A.B. Social'no-demograficheskie processy v Kazakhstane (1917-1980 gg.) [Socio-demographic processes in Kazakhstan (1917-1980)]. – Alma-Ata: Gylym, 1991. – 185 s. [in Russian].

Ahmetov K.K. XX g. 20-30 zhzh. Kazakhstan madenieti (“Madeni revolyuciyanyn” koncepciyasy, ideologiyasy, zhuzhegeasyrylyuy) [Culture of Kazakhstan 20-30s of the XX century. (concept, ideology, implementation of the “Cultural Revolution”). Tarihgyly. dok. darezh. aluushindai yndagandissert. – Almaty, 2002. – 279 b. [in Kazakh].

Ahmetova S.Sh. Istoricheskoe kraevedenie v Kazakhstane [Historical local lore in Kazakhstan]. – Alma-Ata, 1982. [in Russian].

Otchet Central'nogo kraevogo muzeyaza 1923-1924 gg. [Report of the Central Regional Museum for 1923-1924] // Trudy OIK. – Orenburg, 1925. – T.6. – S. 392. [in Russian].

Bisenov H.I. Iz istorii razvitiya nauki v Sovetskom Kazakhstane (nachalo 20-h godov) [From the history of the development of science in Soviet Kazakhstan (early 20s)] // Izvestiya AN KazSSR. Ser. istorii, arheologii i etnografii. – 1961. – Vyp. 3 (17). [in Russian].

Vestnik Central'nogo Muzeya Kazakhstana [Bulletin of the Central Museum of Kazakhstan]. – Alma-Ata, 1930. – № 1. – S. 36. [in Russian].

Gerasimov B. Dvadcatiletie Semipalatinskogo otdela Russkogo geograficheskogo obshchestva (1902-1927) [Twentieth anniversary of the Semipalatinsk Department of the Russian Geographical Society (1902-1927)]. – Kzyl-Orda, 1927. [in Russian].

Dukenbayeva Z.O. Shygarmashylyk odaktardyn kalyptasuy zhane onyn Kazakhstan madenietine tiziggen ykpaly (1920-1930 zhzh.) [Formation of creative unions and their influence on the culture of Kazakhstan (1920-1930.)] Avtoref... tarihylymdarykandidaty. – Almaty, 1994. – 23 b. [in Kazakh].

Kaiyrhanova G.K. Sozdanie i razvitiya setikul'turno-prosvetitel'nykh uchrezhdenii v Kazakhstane (1920-1932 gg.) [Creation and development of a network of cultural and educational institutions in Kazakhstan (1920-1932)]. Istoricheskiye pyitiprobemy. Avtoref... kand. ist. nauk. – Alma-Ata, 1993. – 24 s. [in Russian].

- КРОМА. 1308-к., 1-т., 167-іс, 19-20 пп.

- KROMA. 1308-k., 1-t., 30-is, 11 p.
KROMA. 1308-k., 1-t., 30-is, 2 p.
KROMA. 1308-k., 1-t., 30-is, 36 p.
KROMA. 1308-k., 1-t., 39-is, 3 p.
KROMA. 1308-k., 1-t., 85-is, 2-3 pp.
KROMA. 1308-k., 1-t., 85-is, 7-8 pp.
KROMA. 30-k., 1-t., 1316-is, 224 p.
KROMA. 30-k., 1-t., 1316-is, 225 p.
KROMA. 30-k., 1-t., 395-is, 315 p.
KROMA. 30-k., 1-t., 395-is, 316-317 pp.
KROMA. 30-k., 1-t., 485-is, 79 p.
KROMA. 80-k., 1-t., 1261-is, 158 p.
KROMA. 80-k., 1-t., 1316-is, 221 p.
KROMA. 81-k., 1-t., 1312-is, 221 p.
KROMA. 81-k., 1-t., 1316-is, 226 p.
KROMA. 81-k., 1-t., 1316-is, 227 p.
KROMA. 81-k., 1-t., 1392-is, 69-70 pp.
KROMA. 81-k., 1-t., 26-is, 21 p.
KROMA. 81-k., 1-t., 26-is, 22 p.
KROMA. 921-k., 1-t., 20-is, 25-26 pp.
KROMA. 921-k., 1-t., 32-is, 2-3 pp.
KROMA.1308-k., 1-t., 63-is, 32 p.

Masanov E.A. Ocherkistoriietnograficheskogoizucheniya kazakhskogonaroda v SSSR [An essay on the history of ethnographic study of the Kazakh people in the USSR]. – Alma-Ata, 1966. – S. 283-304 [in Russian].

Musagalieva A.S. Halyk agartu komissariaty korynyn kuzhattary respublika ziyalylarynyn kyzmeti men kozkarasy zhonindegі derek kozi (1920-36 zhzh.) [Documents of the foundation of the people's Commissariat of Education source on the activities and views of the intelligentsia of the Republic (1920-36.)]. Avtoref... tarihgylım. kand. disser. – Almaty, 2001. – 30 b. [in Kazakh].

Nusipbekov A. Ob'edinenie kazakhskih zemel' v Kazakhstanskoi Sovetskoi Socialisticheskoi Respublike [Unification of Kazakh lands in the Kazakh Soviet Socialist Republic]. – Alma-Ata: Kazgosizdat, 1953. – S. 196. [in Russian].

Suleimenov R.B. Leninskie idei kul'turnoi revolyucii i hosush hestvleniya v Kazakhstane [Lenin's ideas of the Cultural Revolution and their implementation in Kazakhstan]. – Alma-Ata: Nauka, 1972. – 494 s. [in Russian].

МАЗМҰНЫ ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ӘДІСНАМА

Бұрханов Б.Б. КЕҢЕСТІК ОРТАЛЫҚ АЗИЯДАҒЫ ИСЛАМНЫҢ КЕЙБІР ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ (ТАРИХНАМАЛЫҚ ШОЛУ).....	4
Кушқумбаев А.Қ., Уалиев Т.А. ЕР ЕДІГЕ ЖЫРЫНЫҢ ТАРИХНАМАСЫ (XIX ғ. II-жартысы – XX ғ. I-жартысы).....	15
Қапаева А.Т. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ 1921 – 1922 ЖЫЛДАРДАҒЫ АШАРШЫЛЫҚТЫ ЗЕРТТЕУДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-МЕТОДОЛОГИЯЛЫҚ ҰСТАНЫМЫ.....	27

ТАРИХ

Ағатай Ө.М. ҚАЗАҚ БАТЫРЛАР ЖЫРЛАРЫНДАҒЫ ДӘСТҮРЛІ ЖАҚ (ЖАЙ) ҚАРУЫ.....	41
Бекенова А.А. СОҒЫСТАН КЕЙІНГІ ОНЖЫЛДЫҚТАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ШАРУАЛАРЫНЫҢ КҮНДЕЛІКТІ ТҰРМЫСТАҒЫ МЕРЕКЕЛЕУ МӘДЕНИЕТІ (1945 – 1955).....	56
Дүйсенова Н.К., Смағұлов Б.Қ. 1930 – 1950 ЖЫЛДАРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ МУЗЕЙ САЛАСЫ ДАМУЫНЫҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ.....	70
Закарья Р. ЕУРОПАЛЫҚ МИГРАНТТАРДЫҢ КСРО-ҒА ҚОНЫС АУДАРУЫНЫҢ АЛҒЫШАРТТАРЫ, СОНДАЙ-АҚ ОЛАРДЫҢ НЕГІЗГІ КАТЕГОРИЯЛАРЫ.....	81
Көкебаева Г.К., Шілдебай С.Қ., Стамшалов Е.И. 1967 ЖЫЛҒЫ ШЫМКЕНТ КӨТЕРІЛІСІ	98
Крупко И.В. ОТЫРАР КІТАПХАНАСЫНЫҢ БЕЙНЕ ЖӘНЕ НАРРАТИВ СЕМИОЗИСІ: ЖОҒАЛҒАН АҒАРТУШЫЛЫҚТЫ ІЗДЕСТІРУ БАРЫСЫНДА.....	112
Күнікеев А.Д., Жетпісбай Н.Ы. ЖОЛАМАН ТІЛЕНШІҰЛЫ БАСТАҒАН КӨТЕРІЛІС (1822 – 1840).....	126
Қалыбекова М.Ш. XX ҒАСЫРДЫҢ 30 – 50 ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІРІГЕЙЛІКТІ ЖОЮ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	138
Қасымова Д.Б. Ж. ШАЯХМЕТОВ ПЕН Д. ҚОНАЕВ ҚЫЗМЕТТЕРІНЕН ҚАЛАЙ КЕТТІ: ЖАЛПЫ ЖӘНЕ ЕРЕКШЕ КЕЗЕҢДЕРІ.....	151
Қозыбаева М.М. СОҒЫСТАН КЕЙІНГІ КЕЗЕҢДЕ ҚАЗАҚСТАН КОЛХОЗДАРЫНЫҢ	

ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫ (1946 – 1953).....	163
Қуанбай О.Б. ҚҰЛСАРЫ БАТЫР – ДИПЛОМАТ, МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚОҒАМ ҚАЙРАТКЕРІ (1715–1776).....	172
Құдайбергенова А.И., Мамытова С.Н., Көбеев Р.Ж. АШЫҚҚАН ҚАЗАҚ БОСҚЫНДАРЫНЫҢ АУЫП БАРҒАН ЖЕРДЕГІ ЖАҒДАЙЫ ТУРАЛЫ АРХИВТІК ДЕРЕКТЕРДЕН (1931 – 1933).....	185
Муканова Г.К., Байжуманова З.Б. БӨКЕЙХАНОВТЫҢ РЕДАКТОРЛЫҒЫНДАҒЫ «БАХАИЗМ» ЖАЙЛЫ ДӘРІСТЕР ЖӘНЕ СМАҒҰЛ СӘДУАҚАСОВТЫҢ «ОҚУЛЫҚ ЖАЗБАЛАРЫ».....	196
Нурсултанова Л.Н., Еркін А.Е. ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ТАЯУ ШЫҒЫСТЫҢ САЯСИ – ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ: ТАРИХИ-ХРОНОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТИ.....	206
Оразов Р.Е., Сатенова М.Р. АХМЕТ БАЙТҰРСЫНОВ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫ.....	217
Оспанов Н.М. КЕҢЕС ОДАҒЫНЫҢ БҰҰ-ДАҒЫ ӘСКЕРИ ТҮТҚЫНДАРДЫ РЕПАТРИАЦИЯЛАУ МӘСЕЛЕСІНЕ ҚАТЫСТЫ САЯСАТЫ.....	228
Ошан Ж. ҚЫТАЙ ЖАЗБАЛАРЫНДАҒЫ ЕЛТЕРІС ҚАҒАН ТУРАЛЫ ШІНАРА МӘЛІМЕТТЕР.....	238
Сарманова С.Р., Қозыбаева М.М., Маслов Х.Б. ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН ЖӘНЕ ҚАЗАҚТАРДЫҢ ЭТНИКАЛЫҚ БІРЕГЕЙЛІГІН ДАМУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	249
Сманова А.М. АХМЕТ ЗӘКИ УӘЛИДИДІҢ ҒЫЛЫМИ ҚЫЗМЕТІ ЖӘНЕ ДҮНИЕТАНЫМДЫҚ КӨЗҚАРАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ.....	257
Стась И.Н., Нурбаев Ж.Е., М.М. Козыбаева АҚМОЛА ҚАЛАСЫНДАҒЫ ХІХ Ғ. ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫ – ХХ Ғ. БАСЫНДАҒЫ ҒИБАДАТХАНА ҚҰРЫЛЫСЫНЫҢ ТАРИХЫНАН (ФОТОҚҰЖАТТАР МАТЕРИАЛДАРЫНДАҒЫ СӘУЛЕТТІК ТАЛДАУ).....	266
Ш.Б. Тілеубаев, С.Г. Белоус, Н.Н. Құрманалина, А.Н. Конкабаева ХХ ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ ҰЙЫМДАР МЕН ҰЛТЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ МУЗЕЙ ІСІН ҰЙЫМДАСТЫРУДАҒЫ ҚЫЗМЕТІ.....	277
Түрсүн Х.М., Шаметов С.Т., Исаев М.С. ИСЛАМДЫҚ ЖӘНЕ ХРИСТИАНДЫҚ ЖЕРАСТЫ МІНАЖАТ ОРЫНДАРЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫСЫ МЕН ҚЫЗМЕТІНДЕГІ ОРТАҚ БЕЛГІЛЕР.....	289
Ханна Матт ЖАҒАҢДЫҚ ӘСКЕРИ ТҮТҚЫНДАУ ҚҰБЫЛЫСЫ БІРІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК СОҒЫС КЕЗІНДЕ: ТҮРКІСТАН ТӘЖІРИБЕСІ (1914 – 1916).....	301

Черепанов К.В.

Д.А. ҚОНАЕВТЫҢ АЛМАТЫНЫҢ ЕЛОРДАЛЫҚ
КЕЛБЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ.....314

Шакиева А.С.

ОТАН ТАРИХЫНДАҒЫ ЖОШЫ ҰЛЫСЫНЫҢ ЗЕРТТЕЛУІ:
КЕҢЕСТІК КЕЗЕҢ ЖӘНЕ ҚАЗІРГІ ТАРИХ (САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ).....329

Шотанова Ғ.А., Өжкенев Е.М., Жұмаділ А.Қ.

БӨКЕЙ ОРДАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚТАР:
ДӘСТҮРЛІ ҚОҒАМДЫ ЖАҢҒЫРТУДЫҢ БАСТАЛУЫ.....340

АНТРОПОЛОГИЯ

Әжіғали С.Е., Әшім Б.Ә.

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН КЕШЕНДІ ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ-ЭТНОАРХЕОЛОГИЯЛЫҚ
ЭКСПЕДИЦИЯСЫНЫҢ 2021 ЖЫЛЫ ҚОБДА ӨЛКЕСİNДЕ ЖҮРГІЗГЕН ЗЕРТТЕУЛЕРІ.....353

Ганиева А., Ананьевская Е., Хасенова Б.

ҚАЗАҚ ҚЫСТАУЫНЫҢ ЗАТТЫҚ ТОПТАМАСЫ:
АҚМОЛА ӨҢІРІНДЕГІ ДАЛАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР МАТЕРИАЛДАРЫ БОЙЫНША.....361

Кулагина Е.В., Смағұлов Б.Қ., Болсынбек Т.Н.

ОМБЫ ӨЛКЕТАНУШЫСЫ СЕРГЕЙ РОМАНОВИЧ ЛАПТЕВТИҢ ЖОЛ ЕСТЕЛІКТЕРІНДЕГІ
ҚАЗАҚТЫҢ ДӘСТҮРЛІ МӘДЕНИЕТІНЕ
ҚАТЫСТЫ ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ МӘЛІМЕТТЕР.....370

Рогожинский А.Е., Камалдинов И.Р.

ОРТАҒАСЫРЛЫҚ АСПАРА ЖӘНЕ ШАРУАШЫЛЫҚ ҚАЛАЛАРЫ
(2021 – 2022 ЖЫЛДАРДАҒЫ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ АЛДЫН-АЛА НӘТИЖЕЛЕРІ).....384

МЕРЕЙ ЖАС

Алдажуманов Кайдар Сейсембаевұлы – 80 жас.....393

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕОРИЯ МЕТОДОЛОГИИ

- Б.Б. Бурханов**
О НЕКОТОРЫХ СПЕЦИФИЧЕСКИХ ЧЕРТАХ ИСЛАМА
В СОВЕТСКОЙ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ (ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ ОБЗОР).....4
- А.Қ. Кушкумбаев, Т.А. Уалиев**
ИСТОРИОГРАФИЯ ЭПОСА ЕР ЕДІГЕ ВО II ПОЛОВИНЕ XIX – I ПОЛОВИНЕ XX ВВ.....15
- А.Т. Капаева**
ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ
К ИЗУЧЕНИЮ ГОЛОДА 1921 – 1922 ГГ. В КАЗАХСТАНЕ.....27

ИСТОРИЯ

- У.М. Агатай**
ТРАДИЦИОННОЕ ОРУЖИЕ ЛУК В КАЗАХСКОМ ГЕРОИЧЕСКОМ ЭПОСЕ.....41
- А.А. Бекенова**
КУЛЬТУРА ПРАЗДНОВАНИЯ В ПОВСЕДНЕВНОЙ ЖИЗНИ
КРЕСТЬЯН КАЗАХСТАНА В ПОСЛЕВОЕННОЕ ДЕСЯТИЛЕТИЕ (1945-1955).....56
- Н.К. Дуйсенова, Б.Қ. Смагулов**
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ МУЗЕЙНОЙ
СФЕРЫ В КАЗАХСТАНЕ В 1930-Х – 1950-Х ГГ.....70
- Р. Закарья**
ПРЕДПОСЫЛКИ МИГРАЦИИ В СССР ЕВРОПЕЙСКИХ МИГРАНТОВ,
А ТАКЖЕ ИХ ОСНОВНЫЕ КАТЕГОРИИ.....81
- Г.К. Кокебаева, С.К. Шилдебай, Е.И. Стамшалов**
ЧИМКЕНТСКОЕ ВОССТАНИЕ 1967 ГОДА.....98
- И.В. Крупко**
СЕМИОЗИС ОБРАЗА И НАРРАТИВА ОТРАРСКОЙ БИБЛИОТЕКИ:
В ПОИСКАХ УТРАЧЕННОГО ПРОСВЕЩЕНИЯ.....112
- А.Д. Куникеев, Н.Ы. Жетписбай**
ВОССТАНИЕ ПОД РУКОВОДСТВОМ ЖОЛАМАНА ТЛЕНШИЕВА (1822-1840).....126
- М. Калыбекова**
ПРОБЛЕМЫ РАЗРУШЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ
ИДЕНТИЧНОСТИ В 30-50-Е ГОДЫ XX ВЕКА.....138
- Д.Б. Касымова**
КАК «УХОДИЛИ» СО СВОИХ ПОСТОВ Ж. ШАЯХМЕТОВ
И Д. КУНАЕВ: ОБЩЕЕ И ОСОБЕННОЕ.....151
- М.М. Козыбаева**

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ КОЛХОЗОВ КАЗАХСТАНА В ПОСЛЕВОЕННЫЙ ПЕРИОД (1946-1953).....	163
О.Б. Куанбай КУЛСАРЫ БАТЫР – ДИПЛОМАТ, ГОСУДАРСТВЕННЫЙ И ОБЩЕСТВЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ (1715-1776).....	172
А.И. Кудайбергенова, С.Н. Мамытова, Р.Д. Кубеев ИЗ АРХИВНЫХ ДАННЫХ О ПРЕБЫВАНИИ КАЗАХСКИХ ГОЛОДОБЕЖЕНЦЕВ НА МЕСТАХ ОТКОЧЕВКИ (1931-1933).....	185
Г.К. Муканова, З.Б. Байжуманова ЛЕКЦИЯ ПО «БЕХАИЗМУ», РЕДАКТОР БУКЕЙХАНОВ И «ПИСАНИЕ УЧЕБНИКОВ» СМАГУЛОМ САДВОКАСОВЫМ.....	196
Л.Н. Нурсултанова, А.Е. Еркін ПОЛИТИКО – ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАЗАХСТАНА И БЛИЖНЕГО ВОСТОКА: ИСТОРИКО – ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ.....	206
Р.Е. Оразов, М.Р. Сатенова АХМЕТ БАЙТУРСЫНОВ И КАЗАХСКОЕ ОБЩЕСТВО.....	217
Н.М. Оспанов ПОЛИТИКА СОВЕТСКОГО СОЮЗА В ООН В ОТНОШЕНИИ ПРОБЛЕМЫ РЕПАТРИАЦИИ ВОЕННОПЛЕННЫХ.....	228
Ж. Ошан ЧАСТИЧНАЯ ИНФОРМАЦИЯ ОБ ЭЛЬТЕРИС-ХАНЕ В КИТАЙСКИХ ИСТОЧНИКАХ.....	238
С.Р. Сарманова, М.М. Козыбаева, Х.Б. Маслов АЛИХАН БУКЕЙХАН И ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ КАЗАХОВ.....	249
А. Сманова НАУЧНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ФОРМИРОВАНИЕ МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИХ УСТАНОВОК АХМЕТА ЗАКИ ВАЛИДИ.....	257
И.Н. Стась, Ж.Е. Нурбаев, М.М. Козыбаева ИЗ ИСТОРИИ ХРАМОВОГО СТРОИТЕЛЬСТВА В Г. АКМОЛИНСК ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВЕКОВ (АРХИТЕКТУРНЫЙ АНАЛИЗ НА МАТЕРИАЛАХ ФОТОДОКУМЕНТОВ).....	266
Ш.Б. Тілеубаев, С.Г. Белоус, Н.Н. Курманалина, А.Н. Конкабаева ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ И НАЦИОНАЛЬНОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ ПО ОРГАНИЗАЦИИ МУЗЕЙНОГО ДЕЛА В НАЧАЛЕ XX ВЕКА.....	277
Х.М. Турсун, С.Т. Шаметов, М.С. Исаев ОБЩИЕ ЧЕРТЫ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИСЛАМСКИХ И ХРИСТИАНСКИХ ПОДЗЕМНЫХ МОЛИТВЕННЫХ МЕСТ.....	289

Ханна Матт

ГЛОБАЛЬНЫЙ ФЕНОМЕН ВОЕННОГО ПЛЕНА
В ПЕРИОД ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ: ОПЫТ ТУРКЕСТАНА (1914 – 1916).....301

К.В. Черепанов С.Е. Ажигали, Б.А. Ашим

НЕКОТОРЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ ЗАПАДНО-КАЗАХСТАНСКОЙ
КОМПЛЕКСНОЙ ЭТНОГРАФО-ЭТНОАРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ
ЭКСПЕДИЦИИ 2021 ГОДА В ХОБДИНСКОМ РЕГИОНЕ.....314

А.С. Шакиева

ИССЛЕДОВАНИЕ УЛУСА ДЖУЧИ В ИСТОРИИ ОТЕЧЕСТВА:
СОВЕТСКИЙ ПЕРИОД И СОВРЕМЕННАЯ ИСТОРИЯ (СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ).....329

Г.А. Шотанова, Е.М. Ужкенов, А.К. Жумадил КАЗАХИ БУКЕЕВСКОЙ ОРДЫ:

НАЧАЛО МОДЕРНИЗАЦИИ ТРАДИЦИОННОГО ОБЩЕСТВА.....340

АНТРОПОЛОГИЯ

С.Е.Ажигали, Б.А. Ашим

НЕКОТОРЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ ЗАПАДНО-КАЗАХСТАНСКОЙ КОМПЛЕКСНОЙ
ЭТНОГРАФО-ЭТНОАРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ ЭКСПЕДИЦИИ 2021 ГОДА В ХОБДИНСКОМ
РЕГИОНЕ.....353

А. Ганиева, Е. Ананьевская, Б. Хасенова

ПРЕДМЕТНАЯ КОЛЛЕКЦИЯ КАЗАХСКОГО КЫСТАУ:
ПО МАТЕРИАЛАМ ПОЛЕВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В АКМОЛИНСКОМ ПРИИШИМЬЕ.....361

Е.В. Кулагина, Б.Қ. Смагулов, Т.Н. Болсынбек

ЭТНОГРАФИЧЕСКИЕ МАТЕРИАЛЫ ПО ТРАДИЦИОННОЙ КУЛЬТУРЕ КАЗАХОВ
В ПОЛЕВЫХ ЗАМЕТКАХ ОМСКОГО КРАЕВЕДА СЕРГЕЯ РОМАНОВИЧА ЛАПТЕВА.....370

А.Е. Рогожинский, И.Р. Камалдинов

СРЕДНЕВЕКОВЫЕ ГОРОДИЩА АСПАРА И ШАРУАШЫЛЫК
(ПРЕДВАРИТЕЛЬНОЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЙ В 2021 – 2022).....384

ЮБИЛЕЙ

Алдажуманов Кайдар Сейсембаевич – 80 лет.....393

CONTENTS

THEORY OF METHODOLOGY

B.B. Burkhanov ON SOME SPECIFIC FEATURES OF ISLAM IN SOVIET CENTRAL ASIA (HISTORIOGRAPHICAL REVIEW).....	4
A.K. Kushkumbayev, T.A. Ualiyev HISTORIOGRAPHY OF YER YEDIGE EPIC IN 2 ND HALF OF 19 – 1 ST HALF OF 20 CC.....	15
A.T. Капаева THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE STUDY OF THE FAMINE OF 1921–1922. IN KAZAKHSTAN.....	27

HISTORY

O.M. Agatay A BOW AS A TRADITIONAL WEAPON IN THE HEROIC EPICS OF THE KAZAKHS.....	41
A.A. Bekenova CULTURE OF CELEBRATION IN THE EVERYDAY LIFE OF THE PEASANTS OF KAZAKHSTAN IN THE POST-WAR DECADE (1945-1955).....	56
N.K. Düisenova, B.Q. Smagulov SOME ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE MUSEUM SPHERE IN KAZAKHSTAN IN THE 1930S – 1950S.....	70
R. Zakarya PREREQUISITES FOR MIGRATION OF EUROPEAN MIGRANTS TO THE USSR, AS WELL AS THEIR MAIN CATEGORIES.....	81
G.K. Kokebayeva, S.K. Shildebai, E.I. Stamshalov SHYMKENT UPRISING OF 1967.....	98
I.V. Krupko SEMIOSIS OF THE IMAGE AND NARRATIVE OF THE OTRAR LIBRARY: IN SEARCH OF THE LOST ENLIGHTENMENT.....	112
A.D. Kunikeev, N.N. Zhetpisbay THE UPRISING LED BY ZHOLAMAN TLENSHIEV (1822 –1840).....	126
M. Kalybekova PROBLEMS OF THE DESTRUCTION OF NATIONAL IDENTITY IN THE 30-50s XX CENTURY.....	138

D. Kassymova HOW Z. SHAYAKHMETOV AND D. KUNAYEV LEFT THEIR POSTS: COMMON AND PARTICULAR.....	151
M.M. Kozybayeva SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COLLECTIVE FARMS OF KAZAKHSTAN IN THE POST-WAR PERIOD (1946 – 1953).....	163
O. Kuanbay KULSARY BATYR – DIPLOMAT, STATE AND PUBLIC ACTOR (1715 – 1776).....	172
A.I. Kudaibergenova, S.N. Mamytova, R.D. Kubeyev FROM ARCHIVAL DATA ON THE STAY OF THE KAZAKH FAMINE REFUGEES IN THE MIGRATION DESTINATIONS (1931 – 1933).....	185
G.K. Mukanova, Z.B. Baizhumanova LECTURE ON "BEHAISM", EDITOR BUKEIKHANOV AND "WRITING TEXTBOOKS" BY SMAGUL SADVOKASOV.....	196
L.N. Nursultanova, A.E. Erkin POLITICAL AND ECONOMIC COOPERATION OF KAZAKHSTAN AND THE MIDDLE EAST: HISTORICAL AND CHRONOLOGICAL ASPECT.....	206
R.E. Orazov, M.R. Satenova AKHMET BAITURSYNOV AND KAZAKH SOCIETY.....	217
N.M. Ospanov THE POLICY OF THE SOVIET UNION IN THE UN WITH RESPECT TO THE PROBLEM OF REPATRIATION OF PRISONERS OF WAR.....	228
Zh. Oshan PARTIAL INFORMATION ABOUT ELTERIS KHAN IN CHINESE SOURCES.....	238
S.R. Sarmanova, M.M. Kozybayeva, K.B. Maslov ALIKHAN BUKEIKHAN AND THE DEVELOPMENT OF THE ETHNIC IDENTITY OF THE KAZAKHS.....	249
A. Smanova SCIENTIFIC ACTIVITY AND FORMATION OF THE WORLDVIEW OF AKHMET ZAKI UALIDI.....	257
I.N. Stas, Zh.Y. Nurbayev, M.M. Kozybayeva FROM THE HISTORY OF TEMPLE CONSTRUCTION IN AKMOLINSK IN THE SECOND HALF OF THE 19 TH – EARLY 20 TH CENTURIES (ARCHITECTURAL ANALYSIS ON THE MATERIALS OF PHOTOGRAPHIC DOCUMENTS).....	266
Sh.B. Tleubayev, S.G. Belous, N.N. Kurmanalina, A.N. Konkabayeva ACTIVITIES OF PUBLIC ORGANIZATIONS AND NATIONAL INTELLIGENTIA ON THE ORGANIZATION OF MUSEUM BUSINESS IN THE BEGINNING OF THE XX CENTURY.....	277
H.M. Tursun, S.T. Shametov, M.S. Isaev COMMON FEATURES IN THE CONSTRUCTION AND OPERATION OF ISLAMIC AND CHRISTIAN UNDERGROUND PRAYER PLACES.....	289

Hanna Matt

GLOBAL CAPTIVITY IN THE FIRST WORLD WAR:
PRISONERS OF WAR IN TURKESTAN, 1914 – 1916.....301

K. Cherepanov

THE ROLE OF D. A. KUNAEV IN SHAPING THE CAPITAL IMAGE OF ALMATY.....314

A. Shakiyeva

THE STUDY OF THE JOCHI ULUS IN THE HISTORY OF THE FATHERLAND:
THE SOVIET PERIOD AND MODERN HISTORY (COMPARATIVE ANALYSIS).....329

G.A. Shotanova, E.M. Uzhkenov, A.K. Zhumadil

KAZAKHS OF THE BUKEY HORDE: THE BEGINNING
OF MODERNIZATION OF TRADITIONAL SOCIETY.....340

ANTHROPOLOGY

S.E. Azhigali, B.A. Ashim

SOME RESEARCH RESULTS OF THE WEST KAZAKHSTAN INTEGRATED ETHNOGRAPHIC AND
ETHNOARCHAEOLOGICAL EXPEDITION IN 2021 IN THE KHOBDA REGION.....353

A. Ganieva, E. Ananyevskaya, B. Khassenova

COLLECTION OF FINDS OF THE SETTLEMENT OF BOZOK II IN THE NORTHERN
SARYARKA.....361

Y.V. Kulagina, B.Q. Smagulov, T.N. Bolsynbek

SOME ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE MUSEUM
SPHERE IN KAZAKHSTAN IN THE 1930S – 1950S.....370

A.E. Rogozhinsky, I.R. Kamaldinov

MEDIEVAL CITY-SITES ASPARA AND SHARUASHYLYK
(PRELIMINARY RESULTS OF RESEARCH IN 2021 – 2022).....384

ANNIVERSARY

Aldazhumanov Kaidar Seisembayevich – 80 years old.....393

Редакцияның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы
Алматы қ., Шевченко көш., 28,
ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
«**edu.e-history.kz**» журналының редакциясы
Телефон: +7 (727) 261-67-19
E-mail: edu.history@bk.ru
Электрондық мекен-жайы: www.edu.e-history.kz

Беттеген
Зикирбаева В.С.

Журнал 2013 жылдан бастап шығады.
Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2014 ж. 29 қазанында тіркеліп, № 14602-ИА куәлігіне ие болды.